

*Sabbato in aduentu do
mini ad vesperas super
psalmos. antiphona Se
nedictus. psalmus. Jpm.
Cum ceteris antiphonis
et psalmis. Infm. Caplin.*

Sed
dies
uenerunt
dies
et suscitabo dauid germē

Vlaanderens rijk palet

Al hebben de Vlamingen in de verschillende kunstuitingen zaken voortgebracht die behoren tot het geestelijk erfdeel van de ganse beschaafde wereld, toch zijn ze vóór alles schilders geweest. Toen de Vlaamse primitieven in de 15e eeuw de schilderkunst tot volle ontwikkeling brachten en ze tot Europees peil opvoerden, hadden ze al een rijke traditie op het gebied van de miniatuurschildering achter de rug. Het was dan ook lang geen toeval dat hertog Jan van Berry, wellicht de grootste bibliofiel of boekenliefhebber van zijn tijd in Frankrijk, een beroep deed op de gebroeders Pol,

Jan en Herman van Limburg. Deze drie miniaturisten werkten voor hem van 1411 tot 1416 en verwierven beroemdheid door de illustraties van het getijdenboek "Très riches heures du Duc Jean de Berry". Sommige karaktertrekken van hun werk vinden wij later bij de andere Vlaamse meesters van de 15e eeuw. Zo valt ook bij de gebroeders Jan en Huybrecht van Eyck de sterk ontledende opmerkingsgave en de haast scrupuleuse uitbeelding van de details op. We mogen Jan van Eyck beschouwen als de belangrijkste vertegenwoordiger van de Vlaamse primitieven, waartoe

ook Dirk Bouts, Rogier van der Weyden, Hugo van der Goes en Hans Memling behoren, ofschoon sommigen onder hen geen Vlamingen van geboorte zijn. Zo je mocht veronderstellen dat Jan van Eyck slechts op zijn streekgenoten invloed uitoefende, dan zou je zijn ware betekenis zeker ver onderschatten. Ook in vreemde schildermiddens drong de geest van deze meester door en zowel de Spanjaard Jacomart Baço als de Italianen Antonello da Messina en Domenico Ghirlandajo geraakten in zijn ban. Evenals Claus Sluter in de Nederlanden de beeldhouwkunst volledig bevrijdde van haar architectonische banden, zo schiep Jan van Eyck hier een volwaardige en zelfstandige schilderwijze die kan beschouwd worden deels als een uiting van de deemsterende middeleeuwen, deels als een voorbeeld der vroegrenaissance. Meestal hebben zijn schilderijen betrekking op godsdienstige onderwerpen. Toch bleek hij eveneens de schilder van een praalzieke tijd te zijn. Stellig was hij nauw verbonden met het pralerige hofleven der Bourgondiërs. Als je aandachtig toekijkt, kun je dit zelf ontdekken in zijn meesterwerk "Het Lam Gods". Kijk maar eens hoe prachtig de personages zijn uitgedost met brokaat, fluweel en bont en wat voor fonkelende juwelen ze dragen, ofschoon het tafereel een zuiver godsdienstige gedachte uitbeeldt. In de 16e eeuw ligt het anders.

Kon de Vlaamse schilderkunst reeds op een rijke traditie van miniatuurschilders bogen, toch zouden pas de gebroeders van Eyck haar boven de grenzen uitvullen. Latere grootmeesters, als Bruegel en Rubens, verleenden haar ten slotte haar specifieke aanzicht omdat ze, ofschoon in Italië geschoold, de Vlaamse volksaard meesterlijk wisten uit te beelden en te bewaren. Ook de grootheid van Permeke schuilt hierin.

Belangrijke schilders als Quinten Metsijs en B. van Orley niet te na gesproken, nam Pieter Bruegel de Oude hier de allereerste plaats in en huldigde een totaal andere opvatting. In plaats van deel te nemen aan het rijke hofleven van zijn tijd leefde hij eerder eenzaam en teruggetrokken. Toch werd hij de merkwaardigste schilder en een der sterkste persoonlijkheden van de 16e eeuw. Ofschoon hij in Rome verbleef en sterk beïnvloed werd door de Italiaanse renaissance, verloochende Bruegel nooit zijn eigen aard en volk in zijn kunst. Doordrongen van de renaissancegeest, plaatste hij de mens met zijn komische en tragische momenten in het middelpunt van de belangstelling. Hij tekende zijn boeren naar de natuur, zoals ze toen werkelijk in de Brabantse dorpen leefden, maar toch wist hij zijn kunst ver boven elke kleine dagelijkse werkelijkheid op te tillen. Bruegel slaagde erin met alledaagse middelen een volledige en diepzinnige samenvatting van de wereld in zijn schilderijen vast te leggen. August Vermeylen noemde hem "de meest nationale schilder die wij ooit gehad hebben". Het onbegrip dat zijn tijd hem betoonde, vereenzaamde Bruegel nog meer. Met de schilders van de volgende periode, de barokmeesters van de 17e eeuw, ging het juist andersom.

De roemrijkste van hen is ongetwijfeld Pieter Pauwel Rubens, hoewel sommigen van zijn tijdgenoten, zoals J. Jordaens en Antoon van Dijck, eveneens grote faam verwierven. Nochtans was het Rubens die de richting bepalen zou, die de Vlaamse schilderkunst in de 17e eeuw zou inslaan. Hij was zo overweldigend dat zijn invloed ook voelbaar werd in al de andere kunstuitingen. Hij was het centrum van één der belangrijkste schilderscholen van alle tijden. Als kunstenaar leek zijn scheppingsdrang haast onuitputtelijk. Hij organiseerde een atelier waarin hij zich omringde met enkele zeer talentvolle leerlingen, die onder zijn leiding een aanzienlijk aandeel hadden in de realisatie van talrijke monumentale doeken. Allen deelden trouwens in de rijkdom van de meester voor wie het leven slechts één triomftocht leek. De enige tegenspoed die hem in de volle bloei van zijn leven trof, was het afsterven van zijn eerste echtgenote Isabella Brant ten gevolge van de pest in 1619. Maar zelfs toen bleef de titanische werkkraft van Rubens onverminderd. Naast zijn bedrijvigheid als schilder vervulde hij ook talrijke diplomatieke zendingen in dienst van de Aartshertogen. Toen Rubens in 1608, na een verblijf van acht jaar in Italië, hier weerkeerde had hij o.m. van Michelangelo heel wat geleerd. Toch

bleef hij zichzelf trouw en wist hij zijn persoonlijke zin voor compositie en kleur, gepaard aan een uitzonderlijke technische vaardigheid, te bewaren. Gedurende ettelijke eeuwen zou de Vlaamse schilderkunst in de ban van de Rubensfiguur blijven. Pas in de 19e eeuw begonnen kunstenaars als Leys en de Brackeleer zich naar nieuwe horizonten te wenden. De Vlaamse schilderkunst werd dan weerom Europees. Toch bleef ze nog haar eigen karaktertrekken behouden. Vooral de Vlaamse expressionisten onderscheidden zich, door hun felle innerlijke bewogenheid en hun heftig bijna losbandig kleurenpalet, van hun tijdgenoten in de andere landen. In dit verband moeten beslist de Smet en Permeke worden vermeld.

**Antoon van Dijck schildert
Karel I van Engeland**